

درنامه و نکات مهم مطالعات اجتماعی نهم

بهره‌وری (فصل ۱۲)

اقتصاد و بهره‌وری (درس ۲۴)

دیر: صفوی

فارس، جهرم

سال تحصیلی ۱۳۹۹ - ۱۴۰۰

نیاز به فعالیت اقتصادی

هر جامعه ای برای رفع نیازها و ادامه زندگی خود ناگزیر است از منابع طبیعی استفاده کند و وسایل مورد نیاز خود را تولید کند

به این کار «فعالیت اقتصادی» گفته می شود.

فعالیت اقتصادی

- کشاورزی
- صنعت
- خدمات

تولید

خدمات

تولید ممکن است کالا یا خدمت باشد.

کشاورزان و کارگران در کارخانه ← تولید

پزشکان - معلمان - پلیس - کارمندان و ... ← خدمت

برخی افراد نیز خدمات و کالای تولید شده را توزیع و مبادله می کنند و به دست مصرف کنندگان می رسانند.

تولید (کالا، خدمات) ← توزیع ← مصرف

پس در یک جامعه عده ای:

➤ تولیدکننده

➤ توزیع کننده

➤ و همه افراد جامعه چه تولید کننده و چه توزیع کننده مصرف کننده نیز هستند.

افراد در این فعالیت ها با یکدیگر ارتباط دارند و بدین ترتیب هیچ جامعه ای نمی تواند

بدون **فعالیت اقتصادی** به حیات خود ادامه دهد.

در همه جوامع ، چرخه تولید ، توزیع و مصرف وجود دارد و همواره بین افراد روابط اقتصادی برقرار می شود.

بهره وری در تولید ، توزیع و مصرف

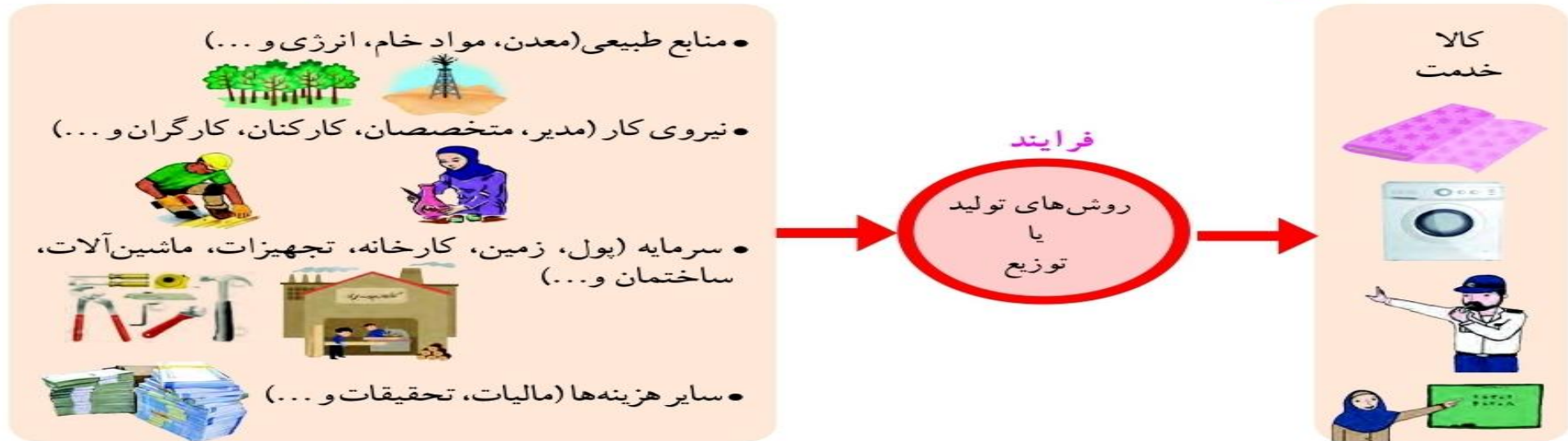
برای افزایش بهره وری در فعالیت های اقتصادی ، باید:

۱- بهره وری را در تولید و توزیع افزایش دهیم.

۲- الگوی مصرف را نیز عقلانی کنیم.

ستانده* (خروجی ها)

تهاده* (ورودی ها)

افزایش بهره وری به چه معناست ؟

به این معناست که : با روش مناسب ، هزینه های خود را با حفظ کیفیت کالا و خدمات ، کاهش دهیم و در مقابل ،

خروجی های فعالیت اقتصادی خود (ستانده) را افزایش دهیم.

مثال :

در کارگاهی که روزی ۱۰ جفت کفش تولید می شود صاحب کارگاه می تواند با :

✚ اجاره کردن یک ساختمان به قیمت ارزان تر

✚ آموزش دادن و تشویق نیروی کار

✚ ابداع یک روش جدید

✚ اختراع وسیله ای که مصرف برق و مواد مصرفی را کاهش دهد

میزان تولید خود را افزایش داده (با همان کیفیت یا کیفیت بهتر) در این جا بهره وری اتفاق افتاده است.

در بهره‌وری علاوه بر افزایش تولید کالاها و خدمات، افزایش کیفیت آنها نیز مورد توجه قرار می‌گیرد.

... یک مثال خوب درباره بهره‌وری در توزیع خدمات، مراکز صدور گذرنامه (پاسپورت) در شهرهاست. در یکی دو دهه قبل، در شهرهای بزرگ همه متقاضیان گذرنامه باید به اداره گذرنامه یعنی ساختمانی که واقع در یک خیابان بود، مراجعه می‌کردند. زمان صدور گذرنامه خیلی طولانی بود. در خیابان جلوی این اداره، صف‌های طولانی تشکیل می‌شد و تحویل و گرفتن مدارک هم برای مراجعه‌کنندگان و هم کارکنان اداره، دشوار و زمان‌بر بود.

... بعدها دفاتر پلیس + ۱۰ در مناطق مختلف شهر ایجاد شد. اکنون ساکنان هر منطقه شهر برای گرفتن گذرنامه به نزدیک‌ترین دفتر پلیس + ۱۰ در محله خود مراجعه می‌کنند و در کوتاه‌ترین زمان و با صرف وقت و انرژی کمتر، گذرنامه‌شان را دریافت می‌نمایند.

فعالیت

- ۱- به چند گروه تقسیم شوید. محصولی مانند نان را در نظر بگیرید. هر گروه یکی از مراحل را انتخاب کند: مرحله اول - تولید (کشت گندم، برداشت گندم، تولید آرد، پختن نان) مرحله دوم - توزیع یا فروش نان و مرحله سوم - مصرف نان. هر گروه بگوید که چه راه‌هایی برای بالا بردن بهره‌وری در آن مرحله وجود دارد.
- ۲- به نظر شما، اگر میزان هزینه‌های تولید را افزایش دهیم و به همان اندازه میزان تولید افزایش یابد، باز هم می‌توانیم ادعا کنیم بهره‌وری اتفاق افتاده است؟
- ۳- آیا در محل زندگی شما مراکز خریدی وجود دارند که بتوان گفت موجب عرضه بهتر کالا یا خدمات شده‌اند و بهره‌وری در توزیع را بالا برده‌اند؟ درباره آنها توضیح دهید.
- ۴- چه کارهایی می‌توان انجام داد تا هزینه‌های آب، برق و گاز مدرسه شما (در عین تأمین نیازهای لازم دانش‌آموزان) کاهش یابد. در این باره همفکری کنید و پیشنهادهای برتر و قابل اجرای خودتان را به مدیر مدرسه تحویل دهید.

۱- در کشت از روش ها و فناوری های جدید استفاده کنیم در آبیاری از روشی استفاده کنیم که از هدر رفتن آب جلوگیری شود و با کمترین میزان آب بهترین نتیجه به دست آید. در برداشت نیز از ماشین آلات صنعتی استفاده کنیم در تهیه نان نیز با روش های جدید و با کیفیت عالی نان تولید شود تا نان ها خرابی کمتری داشته باشند و ...

در توزیع و فروش نان نیز به نگهداری نان و بسته بندی توجه شود تا ماندگاری نان بیشتر شود و ... و مصرف کنندگان نیز باید نان را به اندازه مصرف خریداری کنند .

۲- خیر ، در صورتی بهره وری صورت می گیرد که با کمترین هزینه تولید و کیفیت کالا افزایش یابد یعنی باید روش تولید را بهینه کرد.

۳- بسیار کم ، توزیع کنندگانی که کالاهارا با واسطه کمتری به دست مصرف کننده می رسانند و مراکز خریدی که کالاهای متنوعی عرضه می کنند.

۴- با کنار کشیدن پرده های کلاس از نور طبیعی استفاده کنیم. می توانیم با باز کردن پنجره ها کلاس را خنک نگه داریم تا نیازی به روشن کردن وسایل خنک کننده نداشته باشیم. وقتی هوا سرد شد تا آنجا که میتوانیم با پوشیدن لباس مناسب خود را گرم نگه داریم . وقتی وسایل گرمایشی در زمستان روشن است با باز کردن پنجره دمای کلاس را کاهش ندهیم، بلکه درجه وسایل گرمایشی را کم کنیم.

بعداز مصرف آب دقت کنیم شیر آب را کامل ببندیم و ...

بهره‌وری سبز

از دیدگاه اسلام، طبیعت و منابع طبیعی، آیات و نشانه‌های حکمت خداوند و نعمت‌های الهی هستند و انسان حق استفاده بی‌رویه از طبیعت و لطمه زدن به آن را ندارد.

از منظر اسلام اقتصاد و تولید وسیله‌اند نه هدف.

یعنی تولید وسیله‌ای است که انسان از طریق آن

نیازهای خود و جامعه را رفع کند و به

مسائل مهم‌تر بپردازد.

در دنیای امروز، تولید با هدف کسب سود بیشتر انجام می‌گیرد و سودجویان بدون توجه به تخریب و نابودی طبیعت همچنان به تولید بیشتر ادامه می‌دهند.

پس از انقلاب صنعتی به ویژه در ۱۵۰ سال اخیر کشورهای صنعتی و قدرتمند برای

تولید کالای بیشتر به بهره‌برداری بی‌رویه از منابع طبیعی و طبیعت دست زده‌اند.

نکته قابل توجه اینکه امروزه کشورهای صنعتی سعی می‌کنند از طبیعت و منابع طبیعی خود

محافظت کنند و از طرفی با تبلیغات و تحت تاثیر قرار دادن مردم دیگر کشورها، مصرف‌گرایی را که موجب تخریب محیط زیست

می‌شود تشویق می‌کنند.

آیا افزایش تولید به هر روش و هر قیمتی مجاز است؟

چرا افزایش تولید و فعالیت های اقتصادی اگر به محیط زیست لطمه بزند ، با اصول بهره وری سازگار نیست؟

زیرا نابودی و تخریب طبیعت ، خود هزینه های مجدد و مشکلات جبران ناپذیری برای ما به وجود می آورد.

مثال ۱:

در دو دهه اخیر در نواحی داخلی کشور ما به طور بی رویه چاه های عمیقی حفر شد .
آب این چاه ها و سفره های آب زیر زمینی برای افزایش تولید محصولاتی چون پسته به
مصرف رسید ، اما حفر بی رویه چاه ها مشکلات زیادی چون:

- کم آبی شدید در منطقه
- خشک شدن مزارع و تخلیه روستاها
- افزایش احتمال بروز زمین لرزه
- فرو نشست زمین در بعضی مناطق

به دنبال داشت و دارد که جبران آن ها بسیار دشوار است.

مثال ۲:

مورد دیگر استفاده بی رویه از کودهای شیمیایی و سموم کشاورزی است. مصرف این مواد میزان تولید سبزیجات و میوه ها را بالا می برد ، اما به دلیل انتقال سموم به آب و خاک و بدن انسان ، موجب شیوع بیماری های خطرناک می شود. و پس از آن باید هزینه های زیادی برای درمان مردم صرف شود.

از وظایف وزارت جهاد کشاورزی است که :

+ کشاورزان را در این زمینه آموزش دهد.

+ بر میزان مصرف سموم و کودهای شیمیایی نظارت کند.

+ شیوه های جدید کشاورزی را ترویج دهد.

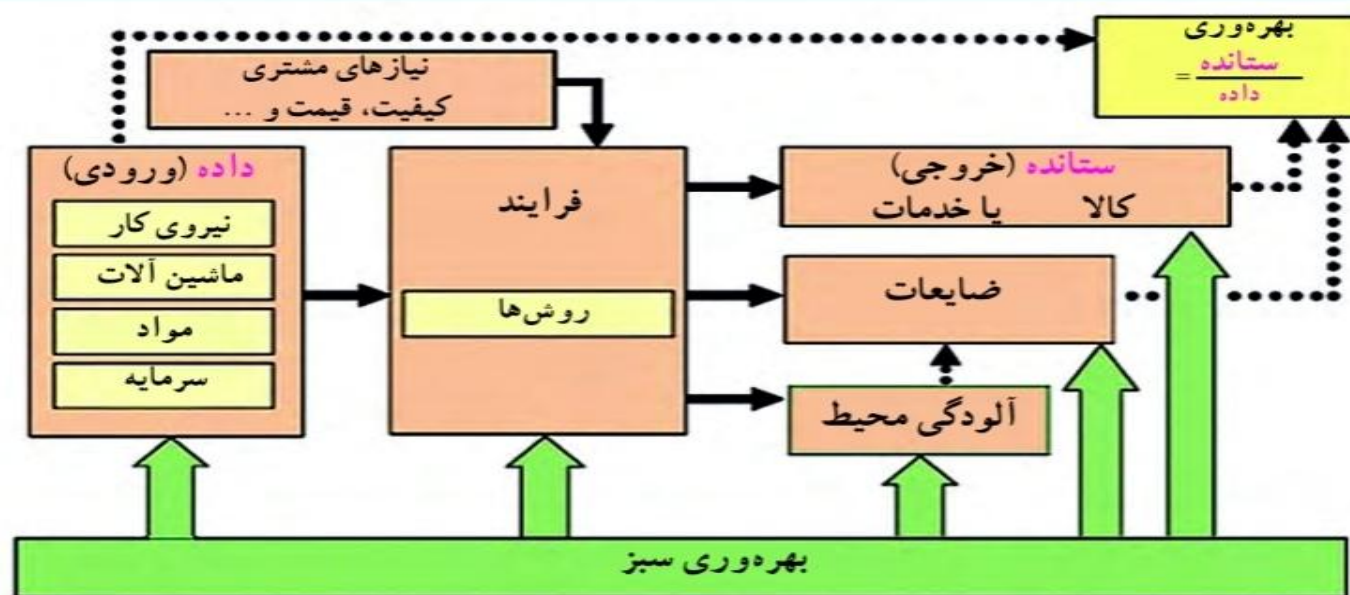
بهره وری سبز

با توجه به اهمیت حفظ محیط زیست ، به جای واژه بهره وری باید از «بهره وری سبز» استفاده کرد.

بهره وری سبز این است که از :

- ابزارها
- روش ها
- فناوری های مختلف

در همه مراحل : تولید ، توزیع و مصرف به گونه ای استفاده کنیم که
تاثیرات مضر و منفی فعالیت ها بر محیط زیست به کمترین حد ممکن برسد.

اصول بهره وری سبز باید در همه مراحل رعایت شود.

بهره وری در کشور ما

متاسفانه کشور ما در مقایسه با برخی کشورها از نظر

بهره وری وضعیت چندان مطلوبی ندارد.

بنابراین همه موظفیم با برنامه ریزی صحیح،

نگرش بهره وری را در همه فعالیت های بخش های مختلف اقتصادی (کشاورزی، صنعت و خدمات) ترویج کنیم و به کار گیریم.

در کشور ما سازمان ملی بهره وری ایران در زمینه وضعیت بهره وری و چگونگی راه های افزایش آن در بخش های مختلف اقتصادی کشور مطالعه، سیاست گذاری و نظارت می کند.

صفوی دبیر مطالعات اجتماعی، فارس، جهرم

چرا جمهوری اسلامی ایران بنا به توصیه ها و رهنمودهای رهبر معظم انقلاب ،
(حضرت آیت ... خامنه ای) ،سیاست اقتصاد مقاومتی را طراحی و در پیش گرفته است؟

پس از انقلاب اسلامی ،کشورهای سلطه گر و قدرت های بزرگ اقتصادی

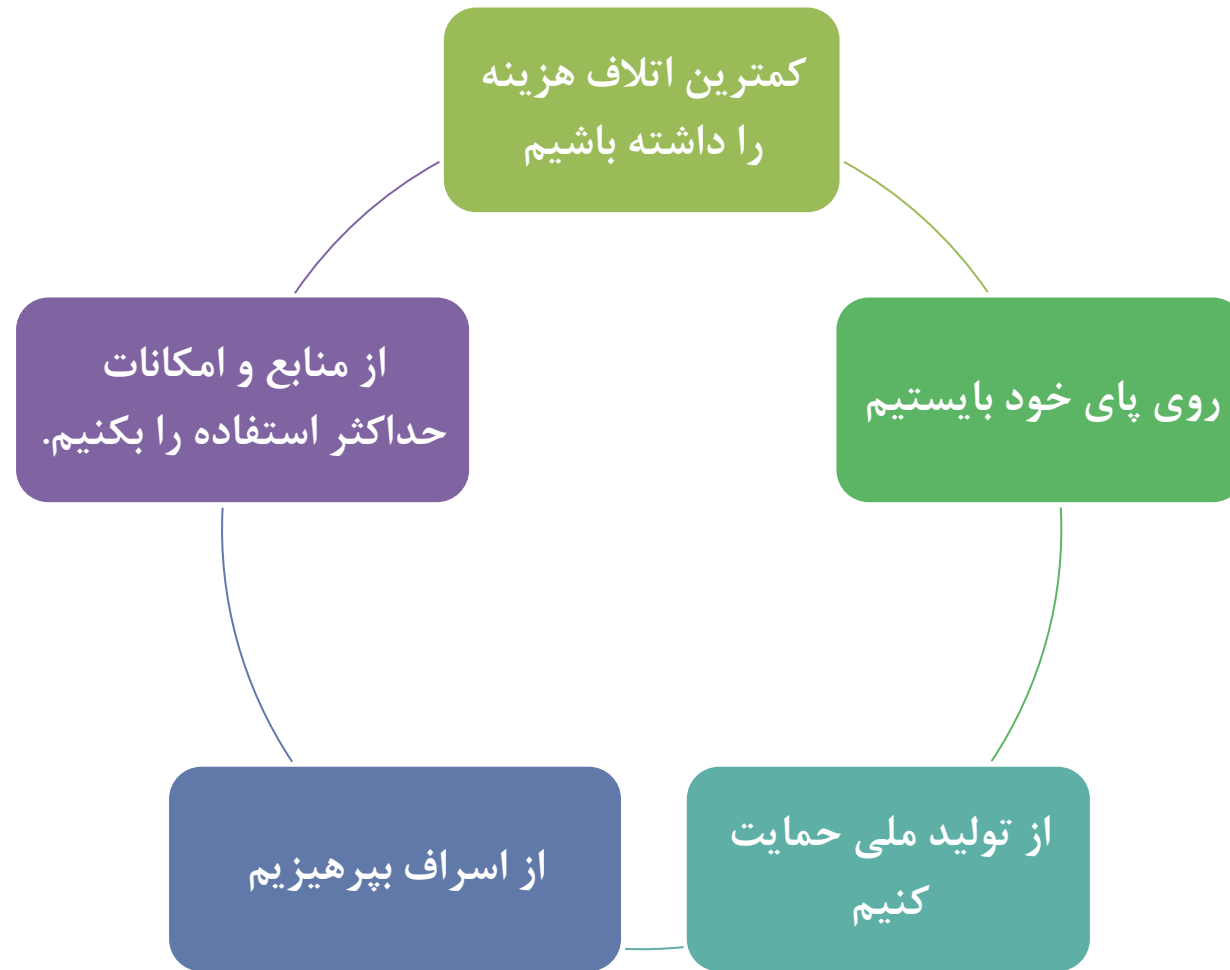
که با وقوع انقلاب ،مشکلاتی مانند :

- جنگ تحمیلی
- تحریم اقتصادی و ..

را بر سر راه ما قرار دادند تا از پیشرفت کشورمان جلوگیری کنند.

این مخالفت ها تا امروز نیز ادامه دارد و آنها سعی می کنند ایران را از نظر اقتصادی شکست دهند.

اقتصاد مقاومتی یعنی ، در شرایط سخت بتوانیم :

بنابراین می توانیم به این نکته اشاره کنیم که محور اقتصاد مقاومتی ، «**بازرسی**» است.

- ۵- مسعود و پسر عمویش با هم به مسافرت رفته و در مهمان‌سرای اقامت داشتند. یک روز برای گردش در شهر از مهمان‌سرا بیرون رفتند. هنوز چند قدمی بیشتر از آنجا دور نشده بودند که مسعود گفت: «فراموش کردم لامپ‌ها و کولر (خنک‌کن) اتاق را خاموش کنم. باید برگردم و این کار را انجام دهم»، ولی پسر عمویش گفت: «لازم نیست. ما برای اقامت‌مان و چیزهایی که مصرف می‌کنیم به صاحب مهمان‌سرا پول می‌دهیم!» شما کدام نظر را درست می‌دانید؟ چرا؟
- ۶- کاربرگ شماره (۱۸) را با همفکری یکدیگر در کلاس انجام دهید.
- ۷- همفکری کنید و بگویید شما دانش‌آموزان از چه راه‌هایی می‌توانید به تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی در کشور کمک کنید. دست‌کم سه راه پیشنهاد کنید.

۵- اینکه بر گردند و لامپ و کولر را خاموش کنند. چون علاوه بر اسراف باعث اتلاف منابع انرژی می‌شود و در نتیجه استفاده بیشتر از منابع طبیعی که با اصول بهره‌وری نیز مغایرت دارد.

۷- تا آن جا که ممکن است از نوشت افزار ایرانی استفاده کنیم و سعی کنیم با خرید کالای ایرانی از تولید ملی حمایت کنیم. هم چنین به خوبی از وسایل خود استفاده کنیم و در استفاده از آن‌ها اسراف نکنیم - دیگران نیز ترغیب و تشویق کنیم برای خرید کالای ایرانی

و ...

حل مسئله

سال گذشته، برگزاری جشنواره مقاله‌های برتر به مؤسسه‌ای واگذار شد. افراد مؤسسه می‌بایست ۲۰۰ مقاله را که پژوهشگرانی از سراسر کشور برایشان فرستاده بودند، به ۲۵ نفر از استادان رشته‌های مختلف می‌دادند تا آنها را بخوانند و بررسی کنند. سپس، روی فرم‌های مخصوص به آن مقاله‌ها امتیاز بدهند، ده مقاله برتر را انتخاب کنند و به آنها جایزه بدهند. هر مقاله را سه استاد (داور) بررسی و امتیازدهی می‌کردند. بعضی از استادان در شهر محل برگزاری جشنواره و بعضی دیگر در شهرهای اطراف ساکن بودند. مؤسسه مدت دو هفته هر روز از چند تن از استادان دعوت می‌کرد که در محل موردنظر حاضر شوند و مقاله‌ها را بررسی کنند. هزینه‌های این کار به شرح زیر بود:

ردیف	موارد	هزینه (تومان)
۱	اجاره محل بررسی مقالات	۱,۵۰۰,۰۰۰
۲	دستمزد یک نفر خدمه برای پذیرایی (چای و ناهار)	۶۰۰,۰۰۰
۳	هزینه آمد و رفت استادان به محل (تاکسی، آژانس و ...)	۱,۰۰۰,۰۰۰
۴	ناهار و پذیرایی	۶۵۰,۰۰۰
۵	دستمزد استادان بابت بررسی مقالات	۲۰,۰۰۰,۰۰۰
۶	هزینه تکثیر مقاله و بیک	۴۵۰,۰۰۰
	جمع کل	۲۴,۲۰۰,۰۰۰

سؤال: اگر قرار باشد امسال دوباره همین جشنواره برگزار شود، به نظر شما این مؤسسه چگونه می‌تواند برخی هزینه‌ها را کاهش دهد یا حذف کند؟ (توجه کنید که تعداد استادان و دستمزد آنها (ردیف ۵) را نمی‌توان کاهش داد.)

.....
 .....
 ..... با راه حل پیشنهادی شما «هزینه کل» چقدر کاهش می‌یابد؟

می‌توان با ارسال مقالات و فرم امتیاز دهی به ایمیل استادان

از بیشتر هزینه‌ها مانند:

➤ اجاره محل بررسی مقالات

➤ هزینه استخدام خدمه

➤ هزینه پذیرایی

➤ هزینه ناهار و شام

➤ هزینه رفت و آمد استادان

کاست.

با این روش تا حدود زیادی هزینه‌ها کاهش می‌یابد.

و هزینه نزدیک به ۳۷۵۰۰۰۰ تومان کاهش می‌یابد.

استاندارد و بهره‌وری

یکی از راه‌های مهم افزایش بهره‌وری، بالا بردن کیفیت محصولات و استفاده درست از منابع است که با به‌کارگیری استانداردها تحقق می‌یابد. برای آنکه بهره‌وری افزایش یابد، باید نهاده‌ها، فرایندها و بالاخره ستانده‌ها (کالاها و خدمات) استاندارد باشند.

برای مثال، در تولید بیسکویت، آب و آرد و سایر مواد افزودنی با هم مخلوط می‌شوند و از خمیر به دست آمده بیسکویت تهیه می‌شود. حال اگر آب و آرد و سایر مواد افزودنی (داده یا ورودی) مطابق استاندارد باشد و پختن آن (فرایند) نیز بر اساس استاندارد صورت بگیرد، در نهایت بیسکویت تولید شده (ستانده) نیز استاندارد بوده و مصرف کننده بیسکویت سالمی را مصرف می‌کند.

حال اتومبیلی را در نظر بگیرد که قطعات آن بر اساس استاندارد، ساخته نشده باشد. این اتومبیل می‌تواند سبب آلودگی هوا شود و یا در اثر درست کار نکردن قطعات آن، موجب تصادف شده و به سرنشینان آن صدمه وارد کند. روشن است که آلودگی هوا و تصادف، هزینه‌ها و مشکلات زیادی را به جامعه تحمیل می‌کند. به علاوه منابع، انرژی و سرمایه‌هایی که برای تولید آن اتومبیل با قطعات غیراستاندارد، صرف شده، به هدر می‌رود.

مثال دیگر در این زمینه، کودهای شیمیایی و آفت‌کش‌ها است که اگر به‌طور غیراستاندارد تولید شده باشند و یا روش استفاده از آنها در مزارع بر اساس استاندارد نباشد، موجب آلودگی آب و خاک و محصولات کشاورزی می‌شوند و انسان‌ها و جانوران را بیمار می‌کنند و باید هزینه‌های زیادی برای درمان بیماری‌ها و جبران خسارت، صرف شود. اهمیت استانداردها برای افزایش بهره‌وری آن قدر زیاد است که در بند ۲۴ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی این جمله آمده است: «افزایش پوشش استاندارد برای کلیه محصولات تولید داخلی و ترویج آن».

در کشور ما وظیفه تهیه استانداردهای کالاها و خدمات و فرایندهای تولید، برعهده سازمان ملی استاندارد ایران است.

ایران افتخار من

دست در دست هم، برای وطن

من ایرانیم، خواستگارم وطن
شعار سرا سر وجودم، سرای وطن

سلامت بماند هر آن کس که بود
سرا و نیایش، سرای وطن

بیاتنا بلند، سرانجام وطن
بیاتنا بسازیم همه، این وطن

انقلاب زنده است و مادر نیمه راه انقلابیم

عزیزان من! انقلاب یک حادثهٔ دفعی نیست؛ انقلاب یک دگرگونی است؛ این دگرگونی به تدریج انجام می‌گیرد. بله، حرکت انقلابی در اول لازم است، تشکیل نظام انقلابی لازم است، اما تا وقتی که این انقلاب بتواند پایه‌های خود را محکم کند و اهداف خود را تحقق ببخشد، مرور زمان لازم دارد.... [اما] هدف‌ها بایستی باقی بمانند؛ هدف عدالت اجتماعی، هدف تحقق زندگی اسلامی به معنای واقعی - که عزت دنیا و آخرت در زندگی اسلامی است - هدف تشکیل یک جامعهٔ اسلامی که در آن جامعه، هم علم هست، هم عدل هست، هم اخلاق هست، هم عزت هست، هم پیشرفت هست. هدف اینها است؛ ما در نیمه راه این هدف‌ها هستیم....

آیت الله خامنه‌ای، رهبر معظم انقلاب اسلامی ایران، بهمن ۱۳۹۴

موفق و پیروز باشید، صفوی دبیر مطالعات اجتماعی، فارس، جهرم